

ÇAY İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇAY SEKTÖRÜ RAPORU

2013

Çay Üretimine Tarihçesi ve Dünya Ekonomisindeki Yeri:

Çay, doğada yabancı olarak yetişen çay bitkisinin yapraklarının ilk kez işlenmesiyle hazırlanmıştır. Çayın anavatanı çeşitli kaynaklarda, Çin ve Hindistan olarak kabul edilmekte, bu ülkelerde kültür bitkisi ve içecek olarak yaygınlaşmasında Çin imparatoru Shen Nung ve ünlü filozof Confucius'un büyük etkisinin olduğu bilinmektedir.

Çin ve Hindistan'dan sonra çayı tanıyan üçüncü ülke Japonya ve diğer Asya ülkeleridir. Çay tüketim alışkanlığının 16. yüzyıldan itibaren Avrupa ülkelerine ve oradan da tüm dünyaya yayılmaya başladığı, konu hakkında yazılan çeşitli kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Dünya üzerinde çay bitkisi, kuzey yarım kürede yaklaşık 42 enlem derecesinden, güney yarım kürede 27 enlem derecesine kadar olan kuşak üzerinde yetiştirilmektedir. Yağışın bol ve iklimin sıcak olduğu bölgelerde yetiştirilmesine rağmen dünyada çay üretiminin ekonomik olarak yapıldığı yerler sınırlıdır. Hindistan, Çin, Sri Lanka, Endonezya, Kenya ve Japonya çay bitkisinin yaygın olarak yetiştirildiği ve çay üretiminin yoğun olarak yapıldığı ülkelerdir. Bu ülkeler ve Türkiye ile birlikte 30'a yakın ülkede ekonomik düzeyde çay üretimi gerçekleştirilmektedir.

Çay yetişmesine etki yapan en önemli etken iklim ve topraktır. Yıllık sıcaklık ortalamasının 14 santigrat derecenin altına düşmemesi, toplam yıllık yağışın, 2000 mm'den az olmaması ve aylara göre dağılımının düzenli olması, bağıl nem oranının ise en az %70 olması, çay bitkisinin normal gelişimi için gerekli olan koşullardır. Çay bitkisi kumdan kile değin değişen yapıdaki asit tepkimeli topraklarda yetişebilmektedir.

FAO istatistiklerine göre Dünya'da çay tarım alanları 2008 yılında 2.991.089 hektar iken bu rakam 2009 yılında 3.016.971 hektar 2010 yılında 3.127.267 hektar 2011 yılında 3.256.762 ve 2012 yılında ise 3.275.991 hektara ulaşmıştır. Aynı istatistiki rakamlar doğrultusunda Dünya'da çay üretimi ise 2008 yılında 4.206.901 ton iken (siyah çay, yeşil çay ve diğer çay çeşitleri) 2009 yılında 4.244.825 ton 2010 yılında 4.547.818 ton 2011 yılında bu rakam 4.668.968 ton ve 2012 yılında 4.818.118 ton olmuştur. 2008-2011 yılları arasındaki dört yıllık süreç sonunda önemli çay üreticisi ülkelere en yüksek kuru çay üretim artışı ile Çin (365.326 ton) ön sırada yer almıştır.

Türkiye, çay tarım alanlarının genişliği bakımından, dünyada üretici ülkeler arasında **7. sırada**, kuru çay üretimi yönünden de **5. Sırada** almaktadır.

DÜNYA ÇAY TARIM ALANLARI (2011)

ÜLKELER	ÇAYLIK ALAN (Bin Hektar)
ÇİN	1.514
HİNDİSTAN	580
SRİLANKA	222
KENYA	188
ENDONEZYA	123
VİET NAM	115
TÜRKİYE	76
Diğer Ülkeler toplamı	439
Genel Toplam	3.257

<http://faostat.fao.org>

DÜNYA ÇAY TARIM ALANLARI (2012)

ÜLKELER	ÇAYLIK ALAN (Bin Hektar)
ÇİN	1.500
HİNDİSTAN	605
SRİLANKA	222
KENYA	191
ENDONEZYA	123
VİET NAM	116
TÜRKİYE	76
Diğer Ülkeler toplamı	443
Genel Toplam	3.276

<http://faostat.fao.org>

DÜNYA KURU ÇAY ÜRETİMİ (2011)

ÜLKELER	MİKTAR (Bin Ton)
ÇİN	1.640
HİNDİSTAN	967
KENYA	378
SRİLANKA	328
TÜRKİYE	222
VİETNAM	207
ENDONEZYA	142
Diğer ülkeler toplamı	785
Genel Toplam	4.669

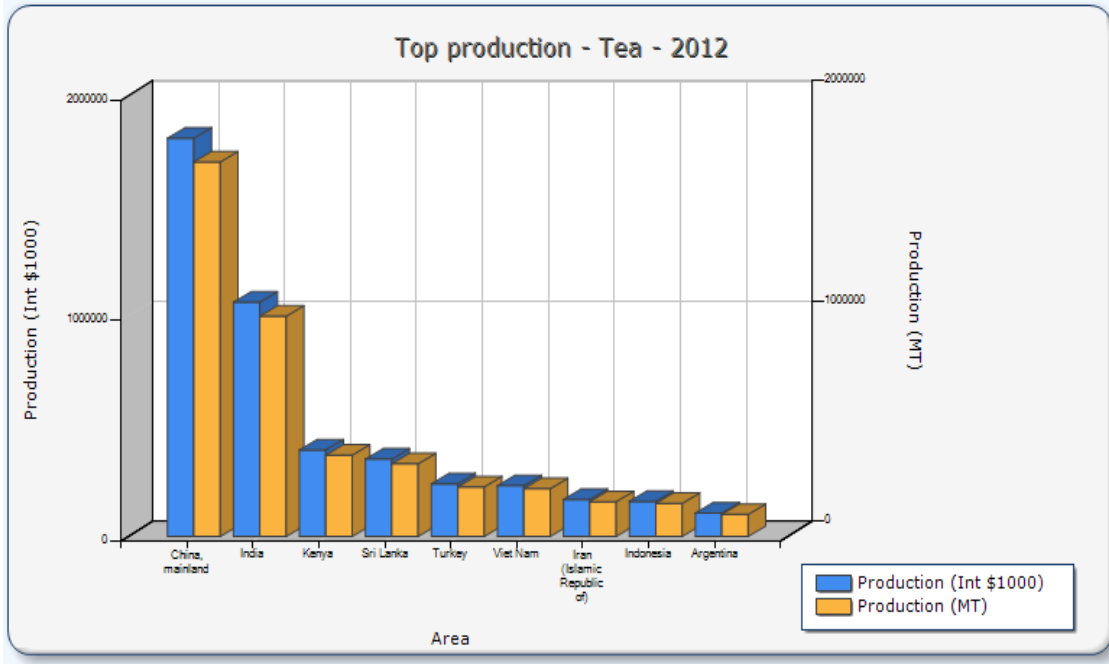
<http://faostat.fao.org>

DÜNYA KURU ÇAY ÜRETİMİ (2012)

ÜLKELER	MİKTAR (Bin Ton)
ÇİN	1.700
HİNDİSTAN	1000
KENYA	369
SRİLANKA	330
TÜRKİYE	225
VİETNAM	217
ENDONEZYA	150
Diğer ülkeler toplamı	827
Genel Toplam	4.818

<http://faostat.fao.org>

Dünya genelinde çay üretiminin istatistiksel değerlendirmesi

Rank	Area	Production (Int \$1000)	Flag	Production (MT)	Flag
1	China, mainland	1807910	*	1700000	F
2	India	1063477	*	1000000	F
3	Kenya	392848	*	369400	
4	Sri Lanka	350947	*	330000	
5	Turkey	239282	*	225000	
6	Viet Nam	230668	*	216900	
7	Iran (Islamic Republic of)	168029	*	158000	F
8	Indonesia	159627	*	150100	
9	Argentina	106347	*	100000	F
10	Japan	91352	*	85900	
11	Thailand	79760	*	75000	F
12	Bangladesh	65403	*	61500	F
13	Malawi	56896	*	53500	F
14	Uganda	54146	*	50915	
15	United Republic of Tanzania	34894	*	32812	
16	Myanmar	34031	*	32000	F
17	Rwanda	23931	*	22503	
18	Mozambique	23396	*	22000	
19	Zimbabwe	20206	*	19000	F
20	Nepal	19914	*	18726	

* : Unofficial figure

[] : Official data

F : FAO estimate

Türkiye’de Çayın Tarihçesi, Ekonomideki Yeri ve Gelişimi:

Türkiye’de çay üretmek için ilk girişim 1888 yılında yapılmıştır. Bu girişimle ilgili bilgiler 1892 yılında yayınlanan “**Coğrafyayı Sınai ve Ticari**” adlı kitapta yer almaktadır. Söz konusu yazılı kaynaktan; zamanın Ticaret Nazırı Esbak-ı İsmail Paşanın aracılığı ile Çin’den çay fidanları ve tohumlarının getirildiği ve getirilen bu tohum ve fidanların Bursa ilinde denendiği, ancak çay fidanlarının gelişme göstermediği, aynı çabanın 1892 yılında tekrarlandığı ve ekolojik koşulların çay yetiştiriciliğine uygun olmaması nedeniyle her iki denemeden de sonuç alınmadığı belirtilmektedir.

Çay tarımı ile ilgili ilk önemli girişim ise 1917 yılında olmuştur. Batum ve çevresinde incelemeler yapmak üzere, bölgeye aralarında **Halkalı Ziraat Mektebi Alisi Müdür Vekili Ali Rıza ERTEN**’in de yer aldığı bir heyet gönderilmiştir. Yapılan inceleme sonucu hazırlanan raporda, Batum ile benzer ekolojiye sahip Doğu Karadeniz Bölgesinde çay ve narenciye bitkilerinin yetiştirilebileceği belirtilmiştir.

1.Dünya savaşından sonra bölgede yaşanan ekonomik ve sosyal bunalımlar, işsizlik dolayısıyla meydana gelen aşırı göç, bölge insanına gelir kaynağı ve yeni iş alanlarının açılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bölgede yaşanan işsizlik, göç ve ekonomik sorunların çözüme kavuşturulması için, 1917 yılında hazırlanan Rapor da dikkate alınarak, TBMM’nde 1924 yılında, Rize ili ve Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Mandalina, Limon ve Çay yetiştirilmesine dair **407 Sayılı Kanun** kabul edilmiştir. Çay tarımı bu Kanun ile yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Bu Kanuna göre başlatılan çay üretimi çalışmalarının yürütülmesinde Ziraat Umum Müfettişi Zihni Derin görevlendirilmiştir.

1924 yılından 1937 yılına kadar yapılan çalışmaların olumlu netice vermesi ile Batum’dan 1937 yılında 20 ton, 1939 yılında 30 ton çay tohumu, 1940 yılında 40 ton çay tohumu ithal edilerek çay bahçesi tesisi çalışmalarına başlanmıştır.

Mart 1940 yılında çıkartılan 3788 Sayılı Çay Kanunu ile çay tarımı ve üretimi, Girdi ve Kredi sübvansiyonları ile önemli ölçüde desteklenmiş, ayrıca bahçe tesis edeceklere arazi vergisi bağışıklığı ve çay bahçesi ruhsatnamesi alma zorunluluğu getirilmiştir. Bu Kanun yayınlanmasından sonra çay tarım alanları hızla genişlemeye başlamıştır. 1950-1960 yılları arasında tesis edilen çay bahçesi alanı 137.000 dekar üretici sayısı 63.500 kişiye, 1960-1965 yılları arasında ise çaylık alan 214.000 dekar üretici sayısı ise 100.000’e ulaşmıştır.

İlk çay fabrikası, **1947 yılında, 60 ton/gün kapasiteli**, Rize Fener Mahallesi’nde, Merkez Çay Fabrikası adı altında işletmeye açılmıştır. Çay tarım alanlarının ve yaş çay yaprağı üretiminin artması çay işleme fabrikalarının sayısının da giderek artmasını zorunlu kılmış, 1973 yılında, kurulan yaş çay işleme fabrika sayısı 32’ye, 1985 yılında 45’e ulaşmıştır. 2000 yılında üretime geçen Işıklı Çay Fabrikası ve 2009 yılında üretime geçen Hemşin Organik Çay Fabrikası ile birlikte Çaykur’un yaş çay işleme fabrikası 47 olmuştur.

1963 yılına kadar ithalat ile karşılanan iç tüketim talebi 1963 yılından sonra yurt içi üretim ile karşılanmaya başlanmıştır.

Türkiye’de çay tarımı ve sanayi faaliyetleri 1938-1948 yılları arasında Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumunca, 1949-1973 yılları arasında ise Tekel Genel Müdürlüğü ve Tarım Bakanlığı işbirliği ile sürdürülmüştür. Çay tarımı ve sanayisinin ekonomik ve sosyal yönden daha etkin hale getirilmesi amacıyla **1971 yılında 1497 sayılı Çay Kurumu Kanunu** çıkarılmış, çıkarılan bu Kanun ile çay ile ilgili tüm faaliyetler, bir İktisadi Devlet Kuruluşu olarak kurulan Çay Kurumuna devredilmiştir.

1973 yılında fiilen faaliyete geçen Çay Kurumu, 1983 yılında çıkartılan 2929 Sayılı Kanunla “Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü” (ÇAYKUR) adı altında bir Kamu İktisadi Kuruluşuna dönüştürülmüştür. Bu Kanun 233 Sayılı KHK ile tadil edilmiştir.

1973 yılından 1984 yılına kadar ÇAYKUR, ülkenin tarım politikasına uygun olarak çay tarımını geliştirmek, kalitesini ıslah etmek ve işlenmesini teknik esaslara göre yürütmek, iç ve dış pazar isteklerine uygun ürün üretmek gibi konularda tekel konumunda faaliyetlerini sürdürmüştür.

1984 yılına kadar devlet tekeli altında sürdürülen çay işletmeciliği Aralık 1984 tarih ve 3092 sayılı “**Çay Kanunu**” ile serbest bırakılmıştır. Kanunun 1. Maddesinde; gerçek ve tüzel kişilerin yaş çay işleme ve paketleme fabrikaları kurup işletebilecekleri, ihtiyaçları olan yaş çay yaprağını doğrudan üreticilerden satın alabilecekleri belirtilmiştir. Aynı Kanunun 3. Maddesiyle de 3788, 4223 ve 6133 Sayılı Kanunların çayla ilgili hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

1982 yılında Kamu İktisadi Kuruluşu (KİK) niteliğine dönüştürülen Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 1994 yılında çıkartılan 4046 Sayılı “Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun” 35. maddesi gereğince, İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) statüsüne alınmıştır.

Teşekkülümüz 3046 sayılı Yasanın 4060 sayılı Yasayla değişik 4. ve 3313 sayılı Yasayla değişik 10. maddeleri uyarınca 26 Kasım 2002 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ilgili kuruluşu olmuştur.

TEŞEKKÜLÜN AMACI VE YAPISI

a-Teşekkülün Amacı:

Teşekkülümüz; ülkemizin tarım politikasına uygun olarak çay tarımını geliştirmek, çay kalitesini ıslah etmek, işlenmesini teknik esaslara göre yürütmek, iç ve dış pazar isteklerini karşılamak üzere kuru çay üretmek, ithal etmek ve ihraç etmek, verimlilik esasına dayalı işletme politikasıyla sermaye birikimine yardım ederek yatırım kaynağı sağlamak amacıyla teşkil edilmiştir.

b-Teşekkülün Yapısı:

Merkez Teşkilatı; Yönetim Kurulu, Genel Müdür, 2 Genel Müdür Yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Savunma Sekreterliği, Yönetim Kurulu Büro Müdürlüğü, Özel Kalem Müdürlüğü, Müşavir, Başuzman ve 12 Daire Başkanlığı ile bunlara bağlı şube müdürlüklerinden oluşmaktadır.

Taşra Teşkilatı; 45 adet Yaş Çay İşleme Fabrikası Müdürlüğü, 1 adet Çay Paketleme Fabrikası Müdürlüğü, 7 adet Pazarlama Bölge Müdürlüğü, 2 adet Pazarlama ve Üretim Bölge Müdürlüğü, Atatürk Çay ve Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Anatamir Fabrikası Müdürlüğü ile Ankara İrtibat Müdürlüğünden oluşmaktadır.

c- İştirakler:

Teşekkülün karton ve teneke kutu üretimi yapan 1.944.651 TL sermayeli Çaysan Doğu Karadeniz Çay Entegre Sanayii Anonim Şirketi'nde % 42,1816 hisse ile iştirak payı bulunmaktadır.

Teşekkülün Personel Durumu :

Teşekkülümüzün, 31/12/2013 tarihi itibariyle, çeşitli hizmet birimlerinde istihdam edilen kadrolu, sözleşmeli ve işçi personel durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

MEMUR PERSONEL

KADROLU PERSONEL		SÖZLEŞMELİ PERSONEL	TOPLAM
I Sayılı Cetvele Tabii	III Sayılı Cetvele Tabii		
466	-	927	1393

İŞÇİ PERSONEL

DAİMİ ÇALIŞAN İŞÇİ SAYISI	GEÇİCİ İŞÇİ			GENEL TOPLAM
	ÇALIŞAN	HİZMET ASKIDA	AKDİ TOPLAM	
2569	55	6653	6708	9277

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ :

Toplu İş Sözleşmesi 01/08/2013 tarihinden geçerli olmak üzere 14/11/2013 tarihinde imzalanmıştır. 31/12/2013 tarihi itibariyle işçilik maliyetlerimiz ortalama 4.296,47 TL. olarak gerçekleşmiştir.

YILLAR İTİBARIYLA MEMUR VE İŞÇİ ÖDEMELERİ

Gider Çeşitleri	YILLAR					
	2008 (Bin TL.)	2009 (Bin TL.)	2010 (Bin TL.)	2011 (Bin TL.)	2012 (Bin TL.)	2013 (Bin TL.)
Brüt İşçilik	251.741	260.900	265.905	261.525	266.000	295.500
Brüt Memur	38.810	42.699	45.573	52.583	64.207	69.650
Toplam	290.551	303.599	311.478	318.361	330.207	365.150

**YILLAR İTİBARIYLA İŞTE OLAN VE İŞ AKDİ ASKIDA OLAN
TOPLAM İŞÇİ SAYISI VE KULLANILAN ADAM AY**

YILLAR	DAİMİ İŞÇİ SAYISI	GEÇİCİ İŞÇİ SAYISI	GENEL TOPLAM	KULLANILAN ADAM/AY
2008	3.686	9.838	13.524	46.746
2009	3.501	9.079	12.580	42.578
2010	3.423	8.467	11.890	37.882
2011	3.077	7.892	10.969	36.371
2012	2.772	7.275	10.047	34.176
2013	2.569	6.708	9.277	36.716

TARIM:

Türkiye’de çay tarımı, olağan çay ekolojisinin (tropik ve subtropik iklim kuşaklarının) dışında, 42 kuzey enleminde, kuzey doğusu, soğuğu kesen Kafkas sıradağları, güneyi ve doğusu birden bire yükselen, yükseklikleri 3500 m.’ye ulaşan ve denizden gelen nemli rüzgârların yağış bırakmalarına neden olan Kaçkar sıradağları ile çevrili, denize açık, kuytu bir mikro klimada yapılmaktadır.

Gürcistan Cumhuriyeti sınırından, Trabzon’un Araklı-Karadere sınırına kadar olan Karadeniz kıyı şeridi ve yer yer 30 km. içlere kadar giren ve yaklaşık 1000 m. yüksekliklere kadar uzanan yamaçlar, çay yetiştiriciliği için en elverişli bölge olması nedeniyle birinci sınıf çay bölgesi, Araklı-Karadere’den başlayan Ordu’nun Fatsa ilçesine kadar uzanan bölge ise ikinci sınıf çay bölgesi olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye, Gürcistan Cumhuriyeti, İran ve Japonya’da yaş çay ürünü, Mayıs-Ekim arasındaki 6 aylık süre içerisinde üç sürgün şeklinde hasat edilirken, diğer üretici ülkelerde bu süre 9 ila 12 ay devam etmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesinde 758 bin dekar çaylık sahada yaklaşık 203 bin üretici çay tarımı ile uğraşmaktadır. Yıllık yaş çay ürünü rekoltesi iklim ve tarımsal teknik önlemlere bağlı olarak 1.100 – 1.250 bin ton arasında değişebilmektedir.

Çaykur ve Özel Sektör Tarafından Satın Alınan Yaş Çay Miktarları ve Oranları

Yıllar	Satın Alınan Yaş Çay Miktarı				
	Çaykur (Bin Ton)	%	Özel Sektör (Bin Ton)	%	Toplam (Bin Ton)
2008	650	58	467	42	1.117
2009	594	54	510	46	1.104
2010	590	45	715	55	1.305
2011	653	53	580	47	1.233
2012	655	57	494	43	1.149
2013	672	57	504	43	1.176

1985 yılında sektördeki toplam alımın %95’i Çaykur, %5’i Özel Sektör tarafından yapılıyor iken, bu oran özel sektör fabrika sayısındaki artış paralelinde her yıl değişerek 2013 yılında % 57 si Çaykur,% 43 ü Özel Sektör tarafından gerçekleştirilmiştir.

a- Çay Tarım Alanlarının Ruhsatlandırılması:

Çay tarımı ruhsata bağlıdır. Çay Bahçeleri en son 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1994 yılında ruhsatlandırılmıştır. Bu Karar ile hem mevcut ruhsatlı çay bahçelerinin yeniden ölçülmek suretiyle ruhsatları yenilenmiş hem de 1994 yılına kadar ruhsatsız olarak tesis edilen çay bahçelerine ilk defa ruhsat verilmiştir. Bu işlemler sonucunda 767 bin dekar çaylık alan tespit edilmiştir. 1994 yılından sonra da günümüze kadar yeni alanlar için ruhsatlandırma işlemi yapılmamıştır. Söz konusu Kararnamenin 6.maddesi ile de yeni çaylık tesisi yasaklanmıştır.

Çay tarım alanlarının belirlenmesi ile belirlenen bu alanlarda çay tarımı yapan üreticilerin mevcut ruhsatnamelerinin yenilenmesi ve önceden ruhsatname almadan çay bahçesi kuranlar varsa bu bahçeler için ruhsatname verilmesine ilişkin “Çay Tarım Alanlarının Belirlenmesi ve Bu Alanlarda Çay Tarımı Yapan Üreticilere Ruhsatname Verilmesine Dair 2012/3067 sayılı Karar” ın yürürlüğe konulması Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 19.03.2012 tarihli ve 4985 sayılı yazısı üzerine ,3092 sayılı kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 02.04.2012 tarihinde kararlaştırılarak 27.Nisan.2012 tarih ve 28276 sayılı Resmi Gazete de yayınlanmıştır.

b- Çaylık Alanların Üreticilere Göre Dağılımı:

Çay tarımı bölgede çoğunlukla küçük aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Çay üreticilerinin %76,07’si 0,-5.000 m² arasında, %20,65’i 5.000–10.000 m² arasında ve % 3,14’ü 10.000–20.000 m² arasında % 0.15’ i 20.000 m² ve üzerinde çaylık alana sahiptir.

Ailede 18 yaşını bitiren kişiler çaylık cüzdanı ve ruhsat alabilmektedir. Toplam üretici sayısı cüzdan sayısı olup bir üreticinin birden fazla cüzdanı bulunabilmektedir. 2.219 üretici birden fazla cüzdana sahip bulunmaktadır.

ÇAY CÜZDANLARININ ÜRETİCİLERE DAĞILIMI

Bir Adet Cüzdana Sahip Olan Üretici Sayısı	Birden Fazla Cüzdana sahip Olan Üretici sayısı	Birden Fazla Sahip Olan Üreticilerin Cüzdan Sayısı	Toplam Üretici Sayısı	Üreticilerin Sahip Oldukları Toplam Yaş Çay Cüzdanı sayısı
202.251	2.219	4.473	204.470	206.724

NOT: 2013 yılında Çay cüzdanlarının üreticilere göre dağılımlarında 2012 yılına göre belirgin bir farklılık görülmemektedir.

**ÇAYLIK ALANLARIN ÜRETİCİ (CÜZDAN) SAYISINA
GÖRE DAĞILIMI**

Alan Aralığı (Dekar)	Üretici (Cüzdan) Sayısı	Oranı (%)	Çaylık Alanı (Dekar)	Oranı (%)
00 - 0,49	2.661	1,29	933	0,12
0,5 - 0,99	10.812	5,23	8.125	1,07
1.0 - 1,99	44.440	21,50	63.230	8,33
2.0 - 4,99	99.324	48,05	318.311	41,94
5.0 - 9,99	42.687	20,65	280.448	36,95
10 - 14,99	5.500	2,66	63.861	8,41
15 - 19,99	994	0,48	16.623	2,19
20 - 24,99	210	0,10	4.558	0,60
25 - 99,99	96	0,05	2.936	0,39
TOPLAM	206.724	100	759.025	100

2013 yılında Çaylık alanlarının üreticilere göre dağılımlarında 2012 yılına göre belirgin bir farklılık görülmemektedir.

c- Çaylık Alanların İllere Göre Dağılımı

Çaylık alanların % 65,61' i Rize, % 20,46 sı Trabzon, % 11,30 u Artvin, % 2,63' ü ise Giresun ve Ordu illerinde bulunmaktadır.

2012 İLLERİN ÇAYLIK ALAN VE ÜRETİCİ(CÜZDAN) SAYISI DAĞILIMI

İli	ÇAYLIK ALAN (DEKAR)	%	ÜRETİCİ(CÜZDAN) SAYISI	%
Artvin	85.757	11.30	19.620	9,49
Rize	498.002	65.61	128.539	62,18
Trabzon	155.321	20.46	49.252	23,82
Giresun	19.830	2.61	9.269	4,48
Ordu	114	0.02	44	0,02
TOPLAM	759.025	100	206.724	100

2013 yılında İllere göre çaylık alanlarının ve üretici sayılarının illere göre dağılımlarında 2012 yılına göre belirgin bir farklılık görülmemektedir.

d-Çay Bahçelerinin Budanması ve Budamanın Önemi :

Kaliteli kuru çay üretebilmek için, özellikle hammaddeyi oluşturan çay bitkisinin kalitesini iyileştirici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kaliteyi artırıcı tedbirlerin en önemlisi budama işlemidir.

Budamanın amacı; Çalışmış ve verimden düşmüş çay ocaklarının, tazelenip sürgün veriminin ve kalitesinin artmasına yardım etmektir. Budamanın uygun zamanda

(Kasım-Aralık veya Şubat-Mart-Nisan) ve tekniğine uygun şekilde yapılması, çay bitkisinde taze sürgün üretimini artıran önemli bir etkidir. Budamadan sonra gelişen taze ve büyüme gücü yüksek olan sürgünler, kalite unsurları bakımından da zengin olmakta, bu sürgünlerden üretilen kuru çayda o nispete kaliteli olmaktadır

Budama esnasında, budama artıklarının yakılmayıp, çay ocakları arasında toprak yüzeyine serilmesi ve kış boyunca çürüyerek toprağa karışması; toprağın havalandırılması, organik madde ihtiyacının karşılanması ve uzun yıllardır tek yanlı olarak kullanılan azotlu gübrenin neden olduğu asitlik probleminin giderilmesine de yardımcı olmaktadır.

Bu sebeple, çay bahçelerinin ıslahı ve kaliteli çay üretiminin temini amacıyla 1994 yılında 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yürürlüğe konulmuştur. Bu Karar ile her yıl çay bahçelerinin 1/5 oranında budanması ve budamadan dolayı üreticilerin uğradıkları gelir kaybının tazminat olarak üreticilere ödenmesi amaçlanmıştır.

93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, yaş çay yaprağının kalitesini artırmak ve çaylıkların gençleştirilmesi için önemli bir adım olmuştur. Uygulama süresi başlangıçta 5 yıl olan 93/5096 sayılı Kararnamenin süresi; bu projeden olumlu sonuç alınması üzerine 7.10.1998 tarih ve 98/11807 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile beş (5) yıl daha uzatılmıştır. 93/5096 sayılı Kararname, daha sonra 7.5.2001 tarih ve 2001/2493 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilerek ödemelerle ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır..

1994 yılında çay bahçelerinin 1/5 oranında budanması ile ilgili olarak 10 yıl boyunca yürütülen çalışmaların sonuçları aşağıdaki şekilde oluşmuştur. Çay bahçelerinin 1/5 oranında budanması işlemi 2003 yılı sonunda sona ermiştir.

Çay tarımında budama nedeniyle yaşanan olumlu gelişmelerin devam ettirilmesi amacıyla 2004 yılında, 01.01.2005 tarihinden geçerli olmak üzere 2004/7758 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmıştır. Bu Karar ile bu defa çay bahçelerinin 1/5 yerine her yıl 1/7 oranında olmak üzere 7 yıl boyunca budanmasına başlanmıştır. Bu Kararın uygulama süresi de 2011 yılı sonunda sona ermiştir.

Kaliteli çay yaprağı temini amacıyla budamaya tabi tutulan çaylıklar nedeniyle üreticilerin uğradığı Gelir Kaybının tazminine dair 2011/2526 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 28.12.2011 tarih ve 28156 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kararnamenin Yürürlük tarihi 01.01.2012 olup 10 (On) yıl için geçerlidir.

2008–2013 Yılı Çaylıkların Budanması İle İlgili Bilgiler

Yıllar	Toplam Alan (Bin Dekar)	Budanması Gereken Alan (Bin Dekar)	Budanan Alan (Bin Dekar)	Tazminat Tutarı (BİN TL)
2008	758	108	102	52.851
2009	758	108	102	56.540
2010	758	108	100	61.680
2011	758	108	99	68.000
2012	759	76	72	79.292
2013	759	76	72	93.418

e- Organik Çay Tarımı ve Üretimi Çalışmaları:

Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ülkemizde de organik çay tarımının geliştirilmesini sağlamak amacıyla ÇAY-KUR tarafından 2003 yılında çalışmalar başlatıldı.

Organik çay tarımı kapsamında Artvin Borçka ilçesi ile Rize Çamlıhemşin ve Hemşin ilçeleri organik çay tarım alanı olarak belirlenerek 2006 yılında Teşekkülümüzce Organik çay

tarımı ve üretimi konularında yapılacak çalışmaların organizasyonu ve gelişimi için oluşturulan 'Organik Çay Tarımı Komisyonu' tarafından izlenecek yol haritası belirlenerek uygulamaya konulmuştur.

2006 yılında üreticilerin organik çay tarımının sağlayacağı faydalar ve katkıları hakkında "Üretici Bilgilendirme Toplantıları" düzenlendi. İlk olarak 2007 yılında 135 üretici ile organik çay tarımı sözleşmesi imzalanarak 378 dekarlık çaylık alanlarında organik çay projesi başlatılarak üreticiler adına 'Grup Sertifikası' almak üzere ilgili firma tarafından gerekli kontrollerin başlanması sağlanmıştır.

ÇAYKUR olarak iç pazarda payımızı büyütme ve dünya organik ürün pazarlarında yerimizi alabilmek amacıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon kuruluşu tarafından üreticilerimiz, işletmelerimiz ve tüm ürün akışımız kontrol edilerek TR, NOP ve AB Normlarına uygun sertifikalarımız gerekli şartlar yerine getirilerek alınmıştır.

Üreticilerimizin ihtiyacı olan bitki besleme ve toprak verimliliğinin sürdürülebilmesi için gereken organik girdilerin temini ve üreticilerimize ulaştırılabilmesi için hem yurt içinde hem de yurt dışında sektörün önemli aktörleri ile iletişime geçilmiş olup ortak çalışmaların yanında organik girdilerin teşvik edilmesi amacıyla üreticiler tarafından hayvan gübresi ve bitkisel atıkların daha profesyonelce kullanılması için Teşekkürümüz bünyesinde bulunan Araştırma Enstitümüzde araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile ilgili çalışmalarımız devam etmektedir.

Çizelge 1. Yıllara Göre Alan Bazlı Desteklemeler

	Destekleme MİKTARLARI Dekar/ TL			
GEÇİŞ DÖNEMİ	2010	2011	2012	2013
0 Geçiş	0	0	130	260
1. Geçiş	125	140	150	300
2. Geçiş	225	250	260	350
Organik	375	415	425	500
Toplam Ödenen	841.200	1.146.161	2.238.702	8.088.646

Çizelge 2. Yıllar İtibarı İle Organik Çay Tarımı

YILLAR	ÜRETİCİ SAYISI	ÇAYLIK ALANI (Dekar)
2007	135	378
2008	400	1.080
2009	1.434	3.558
2010	1.438	3.555
2011	1.448	3.557
2012	3.843	11.298
2013	9.758	28.768

f- Çaykur'un Yaş Çay Alımları ve Ödemeleri:

Çay sektöründe üretim ve tüketim dengesi uzun yıllar kurulamamıştır. Sektörde arz fazlası üretim sonucunda stok maliyetleri yükselmiş ve Teşekkürümüz de finansman açısından olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu durum; üreticilerin yaş çay bedeli ödemelerinde gecikmelere sebebiyet vermiş ve yabancı kaynak kullanım ihtiyacını devamlı gündeme getirmiştir.

Teşekkülümüz; finansman sorunlarını gidermek ve üretim ve satış dengesini oluşturmak için verimli bir işletmeciliğin gereği olarak 2000 yılından itibaren programlı yaş çay alımlarına başlamıştır.

Programlı yaş çay alımı uygulamasında, Teşekkülümüzün; yıllık satın alacağı yaş çay miktarı, yıllık kuru çay satış miktarlarına göre belirlenmeye başlamıştır. Belirlenen miktar kadar üreticilerden çay satın alabilmek için de; üreticilerden dekar başına satın alınacak yaş miktarı, her sürgün dönemi için belirlenerek bu miktarlar doğrultusunda yaş çay alımı gerçekleştirilmiştir.

Teşekkülümüzün programlı alım uygulamasına geçmesiyle birlikte

- 1) Teşekkülümüzün finansman yapısı düzelmiş,
- 2) Üretim-satış dengesi kurulmuş,
- 3) Kaliteli kuru çay üretilmesi sağlanmış,
- 4) Çayın bahçede kalite kaybına uğramadan, zamanında hasat edilmesi sağlanmış,
- 5) Üreticiler arasında eşit ve adil bir uygulamanın yapılması sağlanmış,
- 6) Yaş çay alımları disipline edilerek, alımlarda yaşanan karmaşa, olumsuzluk ve belirsizlik önlenmiş,
- 7) Ruhsatlı çay üreticilerinin üreticilik haklarının korunmasını sağlanmış,
- 8) Budama yapmayan üreticilerden yaş çay alınmayarak üreticiler, budama yapmaya özendirilmişlerdir.

Teşekkülümüz tarafından 2000 yılından itibaren uygulanmaya başlanan programlı yaş çay alımları sonucunda, çay sektöründe yaş çay alım ve üretim faaliyetleri de disiplin altına alınmıştır.

Teşekkülümüzün günlük yaş çay alımları; yaş çayın hasat olgunluğuna geliş durumu ve mevcut işleme kapasitesi dikkate alınarak üreticilere günlük alım kontenjanı uygulanarak yapılmaktadır.

Sürgün dönemlerinin ilk günlerinde, sahil ve erkenci bölgelerde yaş çay hasat olgunluğuna diğer bölgelere göre, erken eriştiği için; bu dönemlerde üreticilerden kontenjan uygulanmadan yaş çay alımı yapılabilmektedir. Yaş çay alımlarının diğer bölgelerde de başlaması ve günlük alım miktarının işleme kapasitesine ulaşmasıyla birlikte alımlarda üreticilere kontenjan uygulamasına geçilmektedir.

Sahil ve erkenci bölgelerde alımların tamamlanması ve alım miktarının işleme kapasitesinin altına düşmesiyle birlikte, alım yapılan bölgelerdeki üreticilerden satın alınan yaş çay miktarları da tekrar yükseltilmektedir. Bu şekilde, hem Kuruluşumuzun kapasitesi tam olarak kullanılmakta hem de bütün üreticilerimize eşit ve adil bir uygulama yapılması sağlanmış olmaktadır.

2012 Yılı Yaş Çay Alımları

2012 yılı yaş çay kampanyası 9 Mayıs tarihinde başlamış 14 Ekim tarihinde sona ermiştir.

Yaş çay alımları 2.955 alımyerinde 1.108 alım ekibi tarafından yürütülmüştür.

2012 yılında; üreticilerden birinci sürgün döneminde dekardan 350 kg, ikinci sürgün döneminde dekardan 375 kg, üçüncü sürgünde ise 300 kg. olmak üzere dekardan 1.025 Kg yaş çay ürünü satın alınması planlanmıştır.

2012 yılında sürgünler itibariyle planlanan ve gerçekleşen durum şöyledir:

Sürgünler	Sürgün Başlangıç ve Bitiş Tarihi	Program (Bin Ton)	Gerçekleşme (Bin Ton)	Oran %
Birinci Sürgün	09Mayıs-21 Haziran	218	218	100
İkinci sürgün	22 Haziran-17 Ağustos	242	242	100
Üçüncü sürgün	22 Ağustos-14 Ekim	190	195	103
TOPLAM		650	655	101

2013 Yılı Yaş Çay Alımları

2013 yılı yaş çay kampanyası 27 Nisan tarihinde başlamış 12 Ekim tarihinde sona ermiştir.Yaş çay alımları **2.961** alım yerinde yürütülmüştür.

2013 yılında; üreticilerden birinci sürgün döneminde dekardan 350 kg, ikinci sürgün döneminde dekardan 375 kg, üçüncü sürgünde ise 300 kg. olmak üzere dekardan 1.025 Kg yaş çay ürünü satın alınması planlanmıştır.

2013 yılında sürgünler itibariyle planlanan ve gerçekleşen durum şöyledir:

Sürgünler	Sürgün Başlangıç ve Bitiş Tarihi	Program (Bin Ton)	Gerçekleşme (Bin Ton)	Oran %
Birinci Sürgün	27 Nisan-19 Haziran	231	231	100
İkinci sürgün	20 Haziran-13 Ağustos	250	247	99
Üçüncü sürgün	14 Ağustos-12 Ekim	169	194	115
TOPLAM		650	672	103

2013 yılında yaş çay alımlarında Randevulu Alım Sistemi uygulanmıştır. Bu sistemde;

1-5 dekar arasında çaylık alana sahip üreticilerden haftada bir gün,
5-10 dekar arasında çaylık alana sahip üreticilerden haftada iki gün,
10 dekardan fazla çaylık alana sahip üreticilerden ise haftada üç gün yaş çay alımı yapılmıştır. Bunun yanında çaylık alanı fazla olmasına rağmen haftada iki gün ya da üç gün yaş çay satmak istemeyen üreticilerin, haftada bir ya da iki gün yaş çay satma istekleri de yerine getirilmiştir. Ayrıca, Randevulu Alım Sistemi içerisinde; Rize, Trabzon, Artvin ve Giresun illerini kapsayan çay bölgesi haricindeki illerde sürekli ikamet eden gurbetçi üreticilerimizin, bir sürgün döneminde satacağı yaş çay (kota), en az bir gün, en çok da birbirini takip eden dört gün içerisinde satın alınmıştır.

Randevulu Alım Sistemi ile hem üreticilerimize çay satmada kolaylık sağlanmış hem de Teşekkürümüzün yaş çay alım yerlerinde yaşanan izdiham azaltılmıştır.

g- Yaş Çay Fiyatları:

Yaş çay fiyatları her yıl kampanya açılışında açıklanmaktadır.

YILLAR İTİBARIYLA KAMPANYA AÇILIŞ TARİHLERİ VE YAŞ ÇAY FİYATLARI

Yıllar	Kampanya Açılış Tarihi	Yaş Çay Alım Fiyatı (TL/Kg)			Artış %'si
		Alım Fiyatı	Destekleme Piri mi	Toplam	
2008	25 Nisan	0,737	0,1017	0,8387	14,9
2009	15 Mayıs	0,790	0,115	0,905	7,9
2010	13 Mayıs	0,885	0,115	1,00	10,5
2011	20 Mayıs	0,98	0,12	1,10	10,0
2012	9 Mayıs	1,10	0,12	1,22	11
2013	27 Nisan	1,23	0,12	1,35	11

h- Destekleme Piri mi ödemeleri:

2003 yılından itibaren çay üreticilerine destekleme piri mi ödenmektedir.

YILLAR İTİBARIYLA DESTEKLEME PİRİMİ ÖDEMELERİ

YIL	Üretici Sayısı	Çay Miktarı (Ton)			Prim miktarı (Kg/TL)	Destekleme Piri mi Tutarı (Bin TL)
		Çaykur	Özel	Toplam		
2008	177.753	647.804	457.570	1.105.374	0,1017	112.417
2009	178.727	592.330	503.384	1.095.714	0,115	126.007
2010	179.124	589.286	470.437	1.059.723	0,115	148.465
2011	183.188	652.024	573.195	1.225.219	0,120	147.026
2012	185.372	654.160	488.611	1.142.771	0,120	137.133
2013	186.606	671.072	494.495	1.165.517	0,120	139.868

Not: Yıl boyunca üreticilerden satın alınan yaş çay ürününün destekleme bedeli, takip eden yıl içerisinde Bakanlar Kurulu Kararı ile üreticilere ödenmektedir.

ı- Çaykur'un Yaş Çay Ürünü Ödemeleri:

Çaykur tarafından 2012 yılı yaş çay kampanyasında üreticilerden satın alınan 655.285 ton yaş çay yaprağının ürün bedeli olan toplam 720.813 bin TL'nin ödemelerine 11 Haziran 2012 tarihinde başlanmış olup 23 Ekim 2012 tarihinde tamamlanmıştır.

2012 YILI YAŞ ÇAY ALIM VE ÖDEMELERİ

Sürgün Dönemleri	ALIMLAR		ÖDEMELER		ÖDEME TARİHLERİ		Ödeme %'si
	Miktar (Ton)	Tutar (Bin TL.)	Ödenen (Bin TL.)	Kalan (Bin TL.)	BAŞLAMA TARİHİ	BİTİRİLME TARİHİ	
Birinci sürgün	223.997	246.397	246.397		11.06.2012	31.07.2012	100
İkinci sürgün	292.151	321.365	321.365		13.08.2012	27.09.2012	100
Üçüncü sürgün	139.137	153.051	153.051		08.10.2012	23.10.2012	100
TOPLAM	655.285	720.813	720.813				

Çaykur tarafından 2013 yılı yaş çay kampanyasında üreticilerden satın alınan 672.209 ton yaş çay yaprağının ürün bedeli olan toplam 827.160 bin TL'nin ödemelerine 13 Mayıs 2013 tarihinde başlanılmış olup 31 Ekim 2013 tarihinde tamamlanmıştır.

2013 YILI YAŞ ÇAY ALIM VE ÖDEMELERİ

Sürgün Dönemleri	ALIMLAR		ÖDEMELER		ÖDEME TARİHLERİ		Ödeme %'si
	Miktar (Ton)	Tutar (Bin TL.)	Ödenen (Bin TL.)	Kalan (Bin TL.)	BAŞLAMA TARİHİ	BİTİRİLME TARİHİ	
Birinci sürgün	261.066	321.455	321.455		13.5.2013	31.7.2013	100
İkinci sürgün	290.283	357.047	357.047		12.8.2013	30.9.2013	100
Üçüncü sürgün	120.860	148.658	148.658		21.10.2013	31.10.2013	100
TOPLAM	672.209	827.160	827.160				

Yaş Çay İşleme Fabrikalarının Kapasite Durumları :

Çay sektöründe, Çay-Kur'un dışında özel sektör işletmeleri de bulunmaktadır. Bunlar Rize, Trabzon, Artvin, Giresun ve Ordu ili sınırları içinde yer almaktadır. Sektörde mevcut günlük yaş çay işleme kapasitesi yaklaşık olarak 10.000 ton/gün olduğu tahmin edilmektedir. Çay-Kur 7.055 ton/gün) toplam 17.055 ton/gündür.

ÇAYKUR VE ÖZEL SEKTÖRE AİT ÇAY FABRİKALARININ İLLERE GÖRE SAYI VE KAPASİTELERİ

İLLER	FABRİKALAR				TOPLAM	
	ÇAYKUR		ÖZEL SEKTÖR		Sayı	Kapasite (ton/gün)
	Sayı	Kapasite (ton/gün)	Sayı	Kapasite (ton/gün)		
RİZE	32	5.115	183	7.955	215	13.170
TRABZON	8	1.180	26	1.225	34	2.405
ARTVİN	4	645	7	310	11	955
GİRESUN	1	160	12	480	13	635
ORDU	-	-	1	30	1	30
G.TOPLAM	45	7.055	229	10.000	274	17.195

Çay Paketleme Fabrikaları:

Teşekkülümüzün 3 adet olan paketleme fabrikasından İstanbul Paketleme Fabrikası 2013 yılında üretime kapatılarak Yaş Çay İşleme Fabrikalarında üretilen kuru çaylar, Rize, Ankara illerinde bulunan 2 paketleme fabrikasında paketlenmektedir.

Paketleme işlemi, mevcut teknoloji ile Türk Gıda Kodeksi'ne uygun kalitede yapılmaktadır.

Teşekkülümüzce 2013 yılında üretilen çayların % 92,8'ü Rize 100. Yıl Çay Paketleme Fabrikasında, % 7,2'si ise Ankara Pazarlama ve Üretim Çay Paketleme Fabrikasında paketlenmiştir.

Çaykur'un Kuru Çay Stokları:

Teşekkülümüzün yıllar itibariyle tasnifli ve paketli çay üretim ve stok durumları aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.

Yıllar İtibariyle Tasnifli ve Paketli Siyah Çay Miktarları İle Tasnifli ve Paketli Siyah Çay Stokları (Ton)

YILLAR	Üretilen Kuru Çay	Üretilen Paketli Çay	Tasnifli Çay Stok	Paketli Çay Stok
2009	111.594	106.795	83.625	2.899
2010	106.355	122.930	66.411	1.357
2011	116.357	106.027	77.831	4.330
2012	123.940	120.192	79.960	10.526
2013	130.310	129.579	79.487	7.332

Yıllar İtibariyle Tasnifli ve Paketli Yeşil Çay Miktarları İle Tasnifli ve Paketli Yeşil Çay Stokları (Ton)

Yıllar	Üretilen Kuru Çay	Üretilen Paketli Çay	Tasnifli Çay Stok	Paketli Çay Stok
2009	16	113	64	46
2010	140	118	92	28
2011	131	115	109	30
2012	106	96	118	27
2013	48	119	44	32

Yıllar İtibariyle Tasnifli ve Paketli Organik Siyah Çay Miktarları İle Tasnifli ve Paketli Organik Çay Stokları (Ton)

Yıllar	Üretilen Kuru Çay	Üretilen Paketli Çay	Tasnifli Çay Stok	Paketli Çay Stok
2009	58		58	-
2010	152	102	105	8
2011	313	132	298	30
2012	339	164	432	20
2013	353	163	617	65

**Yıllar İtibariyle Tasnifli ve Paketli Organik Yeşil Çay Miktarları İle
Tasnifli ve Paketli Organik Yeşil Çay Stokları (Ton)**

Yıllar	Üretilen Kuru Çay	Üretilen Paketli Çay	Tasnifli Çay Stok	Paketli Çay Stok
2009	3		3	
2010	5	6	2	2
2011	13	6	8	2
2012	10	9	9	1
2013	9	13	4	1

ÇAY PAZARLAMA

a- İç Satış

Teşekkülümüz tarafından üretilen paketli çaylar, çay dağıtım açısından stratejik konuma sahip 9 ilde faaliyet gösteren, 7 adet Pazarlama Bölge Müdürlüğü, 2 adet Pazarlama ve Üretim Bölge Müdürlüğü kanalıyla, iç piyasada satışa sunulmaktadır.

Stratejik öneme sahip 9 ilde oluşturulan her Pazarlama Bölge Müdürlüğüne çevre illerden oluşan bir hinterland bağlanmış ve her il için de belirli sayıda bayilikler tespit edilmiştir. Halen iç satışlarımız pazarlama bölge müdürlüklerine bağlı 81 ilde faaliyet gösteren (139 Bayi + 15 EDT Bayi) 154 Bayi vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir.

Teşekkülümüzün çay pazarlama stratejisinin temelini oluşturan esasa ilişkin yönetmelik 05.05.1998 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bayi seçimi, bayi sayısı, il bazında dar bölge tespiti ve sıcak satış uygulaması ile bayilerin yükümlülüklerinin belli esaslara bağlanmasına yönelik olarak hazırlanan, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Mamullerinin Toptan Satışıyla İlgili Yönetmelik ile Teşekkülümüzün iç satış prensipleri tespit edilmiş, bayiler ve piyasa nezdinde satış politikası istikrara kavuşturulmuştur.

Bölge Müdürlüklerimize bağlı iller dar bölgelere ayrılmış, her bölge bir bayiye tahsis edilmiş ve bayilerin izlemek zorunda olduğu satış prensipleri ortaya konmuştur.

Bu prensipler; bayilerin yeterli kapasitede depo ve yeterli sayıda araç temin etmeleri, dağıtım ağı kurmaları, araçların Çaykur'un tespit etmiş olduğu renk ve dizaynda boyanması, doğrudan satış olgusu, tüm bakkal ve market gibi perakende noktalara yerinde hizmet ulaştırma gibi konuları içermektedir.

Bu bağlamda bayilik sistemi ile amaçlanan: Teşekkülümüz mamullerinin belirlenen hinterlandın en uzak noktalarına ulaştırılması ve bu noktalardaki satıcının rafında ve tezgâhında çayın bulundurulması, böylece geniş bir tüketici kitlesine ulaşmak suretiyle pazarın genişletilmesidir.

Teşekkülümüzde, Türk Gıda Kodeksi Siyah Çay Standardına uygun kalitede çay üretilmekte ve Çaykur markasıyla değişik isimlerde kendine özgü ambalajlarda piyasaya sürülmektedir.

Satışımızı etkin kılmak ve sürekliliği sağlamak için günün koşullarına göre düzenlemeler yapılmakta, piyasalar aralıksız takip edilmektedir.

Teşekkülümüz mamullerini belirlemiş olduğu toptan satış fiyatlarıyla, bayilerine doğrudan, mağazalar zinciri statüsünde faaliyet gösteren sabit bayilerine bayi veya organizatör firma aracılığı ile satmaktadırlar.

Hipermarket ve mağazalar zinciri statüsündeki firmalar son yıllarda tek olarak veya birleşme yoluyla perakende sektöründe büyük gelişmeler göstermiş, yurtiçi pazar paylarını yaklaşık % 55' ler seviyesine yükseltmiştir.

Zincir mağazalara karşı daha etkin olmak ve raflarda ürünlerimizin mümkün olduğunca bulunabilirliğini sağlamak ve bol çeşitle fazlaca yer alabilmek için bir dizi tedbirler alınmıştır. Bayilerimizle yapılan müşterek çalışmalarla ürün çeşitliliğinin artırılması ve piyasa şartlarına uygun fiyatlarla zincir mağazalara çay satabilmelerine imkân sağlayacak organizasyonlar gerçekleştirilmiştir.

Çaykur, Rekabet Yasasına uygun olarak perakende satış fiyatları ile bayi kârlarını tavsiye niteliğinde bayilerine bildirmektedir.

Çaykur, toptan fiyatları belirlemenin yanında, satışı teşvik edici şekilde vadeleri düzenlemekte kota üzerinden satış yapmaktadır. Satışlar piyasa şartlarına göre belirli dönemlerde, değişken oranlarda aylık ve dönemsel prim uygulamaları şeklinde yapılmaktadır.

Özel sektör çay işletmeleri 1985 yılından itibaren, üretim kapasitelerini artırmak suretiyle pazardan pay almaktadır. Dolayısıyla, özel sektörün iç pazardaki pazar payı % 35-40 düzeyindedir.

Çaykur 2013 yılını reklam ve tanıtım açısından oldukça yoğun bir yıl ilan ederek etkin tanıtım ve reklam çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalar afiş, radyo reklamları, TV reklamları yurt içi ve yurt dışı fuar ve etkinliklerinin yanı sıra, ürün, tadım ve tanıtım konusunda da aktif çalışmalar yapılmıştır.

Satışlarımız son 6 yılda aşağıdaki gibi bir seyir izlemiştir.

Yıllar İtibariyle Yurt içi Satış Miktarı ve Bedelleri

YILI	SATIŞ MİKTARI (Ton)	BEDELİ (Milyon TL)
2008	104.440	916.909
2009	107.655	1.012.841
2010	123.293	1.162.947
2011	101.136	1.010.681
2012	115.273	1.164.798
2013	130.720	1.462.214

b- Dış Satış

Ülkemiz çaycılığının sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi, üretim tüketim dengesinin sağlanmasıyla mümkündür. Bu denge bugün itibariyle kurulmuştur. Ancak oluşabilecek iç tüketim fazlası çayların dış pazarlarda zamanında satılması için 5 bin tonluk dış pazarı sürekli elde tutmak zorunluluğu vardır. Bunun için yurt dışı taleplerini karşılayabilecek fiyat ve kalitede üretim yapılması, dünya çay ihracatındaki gelişmelerin dikkatlice ve zamanında izlenmesini gerekli kılmaktadır.

Bugün dünyada 3,6 milyon ton kuru çay üretilmektedir. Üretilen kuru çayın 1,8 milyon tonu üretici ülkelerde tüketilmektedir. Geriye kalan, 1,6 milyon ton tüketim fazlası

çayın ise, dünya pazarlarına sürülmesi için üretici ülkeler arasında büyük bir rekabet yaşanmaktadır.

Dünyada çay üreticisi ülkeler az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olup, bu ülkelerde hem işgücünün hem de hammaddenin ucuz olması nedeniyle maliyetler oldukça düşük olarak gerçekleşmektedir. Diğer üretici ülkelerin hammadde fiyatları bizim fiyatlarımızdan 1,5-2 kat, işçilik giderleri ise 5 kat daha düşüktür. Bunun sonucu olarak da Ülkemizin, diğer üretici ülkelere göre çay ihraç etme şansı oldukça azdır.

İhracatta fiyat engelinin yanında, kalite konusunda da sorunlar mevcuttur. Kalite konusunun halledilmesi, hammadde kalitesinin ıslahıyla ilgili tarımsal projelere ve teknolojiadaki eksikliklerin giderilmesine bağlıdır.

Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkelerinde 4.000 ton kadar paketli çay ihraç potansiyeli bulunmaktadır. 2013 yılında Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Afganistan, Avustralya, Gürcistan, Çin, İngiltere, Arnavutluk, Suudi Arabistan, Hollanda, Bosna Hersek, Fas, Danimarka, Belçika, Singapur, Türkmenistan, Japonya ve KKTC gibi ülkelere çay ihracatı yapılmıştır.

Teşekkürümüze ihracat maksadıyla çay satın almak üzere müracaat eden firmaların talepleri stok durumuna göre karşılanmaktadır.

c- Ürünlerimizi Taklit Edenlere Karşı Yapılan Mücadele

Bazı özel sektör işletmeleri genel olarak uygun standartlarda üretim yapmadığından pazarda yeterince tutunamamakta, dolayısıyla Çaykur ambalajlarının birçoğunu önce taklit, daha sonraları da renk ve tasarım olarak ambalajın sahtesini basmak suretiyle piyasaya girerek büyük ölçüde haksız rekabete yol açmakta ve vergi kaybına sebep olmaktadır. Bu konuda Teşekkürümüz büyük bir mücadele vermiş ve vermeye de devam etmektedir.

Bu amaçla 1995 yılında bütün poşet ambalajlarımızda hologram etiket uygulamasına geçilerek paketli çaylarımızda tam güven sağlanmıştır.

Son 10 yıl içinde 1.500'ün üzerinde firma sahte ambalaj baskısı, sahte üretim yaparken veya satış yaparken yakalanmış, adli mercilere sevk edilmiş veya vergi daireleri tarafından incelenmeye alınmıştır.

Çayda devlet tekelinin kaldırıldığı 1984 yılından bugüne kadar, çaylarımızı taklit veya sahte olarak piyasaya süren firmalar ile çay poşetlerini basan firmalarla aktif mücadeleye girilmiş ve bunun olumsuz etkileri büyük ölçüde bertaraf edilmiştir. Taklitçilik, sahtecilik girişiminde bulunan ve haksız rekabete kalkışan firmalar hakkında dava açılmaktadır.

Piyasa araştırması kapsamında sahte ve taklit çaylarla da mücadeleye devam edilmektedir. Özellikle 2012 ve 2013 yıllarında tüm Türkiye genelinde, Yaş Çay Fabrikalarında çalışan personellerden oluşturulan ekiplerle piyasa araştırması yapılmış ve her bir araştırmada en az 6.000 satış noktası ziyaret edilmiştir.

d-Yabancı Menşeli Çaylar ;

Çay sektörünü olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri de Ülkemize giren yabancı menşeli çaylardır.

Türkiye'de yılda yaklaşık 220-230 bin ton civarında çay tüketilmektedir. Bu miktarın 110-115 bin tonunu Çaykur çayları, 80-85 bin tonunu Özel Sektör çayları, 40-50 bin tonunu da yabancı menşeli çaylar oluşturmaktadır. Dolayısıyla özellikle Güney Doğu Anadolu, Doğu

Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi sınır illerinde yoğunlukla yabancı menşeli çaylar tüketilmektedir.

Bu tüketilen miktarın genel tüketim içerisindeki payı %10-15 civarında olduğu halde, bu miktarın ancak %10'luk bölümü resmi ithalat yoluyla yurda sokulmaktadır.(Yaklaşık olarak yılda 3.000 ton)

1996 yılına kadar çay ithalatında kg. başına 3.00 USD fon ve %10 vergi alınırken Gümrük Birliği sürecini müteakip fonlar kaldırıldığından malın esas bedeli üzerinden %145 vergi alınması ön görülmüştür. %145 vergi oranına kadar, son beş yıllık ithal edilen çayların ortalama değerleri 2.00USD/Kg.ın biraz üzerinde gerçekleştirildiğinden 2.00USD/Kg.+%145 verginin toplamı daha önce uygulanan 3.00 USD/Kg. fon+%10 vergiye denk düşmektedir.

Ancak birim fiyata uygulanan asgari 2.00USD/Kg.lık emsal değer, 1997'li yıllardan sonra Gümrük Giriş Beyanlarında kg. başına 30 cente kadar düşerek suiistimale sebebiyet vermiş ve bu yıllarda çok miktarda yabancı menşeli çayın yurda girmesi sağlanmıştır.

Öte taraftan sınır kapılarından giren tırlar ile kişi başına getirilmesi gerekenin çok üzerinde çay girmiş ve girmeye devam etmektedir. Tüketilen yabancı menşeli çayların %90'ı vergisiz ve gayri resmi yollardan bu şekilde yurda sokulmaktadır.

Yurda sokulan kaçak çaylara gümrük kapılarında el konulup gümrük depolarında stoklanan çayların Tasiş Genel Müdürlüğüne ihaleyle satılması neticesinde elde edilen faturalar gösterilerek meşrulaştırılmaktadır. Yakalanan kaçak çayların yeniden ihale yolu ile satışı yerine imha edilmesi için Teşekkülümüzce girişimlerimiz aralıksız sürdürülmektedir.

Ayrıca, 'Özellikli Bazı Kaçakçılık Türleriyle Mücadele Eylem planı' kapsamında Teşekkülümüzün girişimleri sonucu çayında bu eylem planı içerisinde yer alması sağlanmıştır. Bu çerçevede gümrük kapılarında görevlendirilmek üzere 5 adet dedektör köpek alınmış ve çok olumlu neticeler elde edilmiştir.

İlgili Kurum ve Kuruluşların kaçak çay ile ilgili farkındalığının artırılması amacı ile 2012 yılından itibaren eğitim ve seminerler düzenlenmektedir. Gümrük Muhafaza Memurları ve Tarım İl Müdürlükleri Gıda Kontrol Şube Müdürlerine bu kapsamda eğitim verilmiştir. 2014 yılında bu çalışmalara başka kuruluşlarda ilave edilerek geniş kapsamlı bir Çalıştay yapılması planlanmaktadır.